

Visions literàries de 1714 (I)

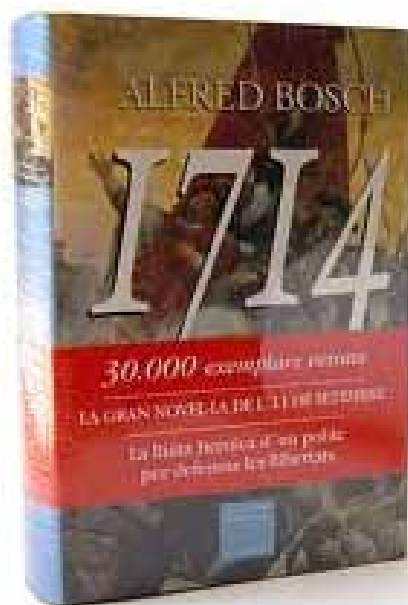

Carles Montpart Tura

L'any que ve es compliran 300 anys de la derrota catalana a la Guerra de Successió. L'11 de setembre de 1714, després de molts mesos de setge i d'una resistència heroica, la ciutat de Barcelona capitulava davant de la força imparable de les tropes de Felip V conduïdes pel duc de Berwick. L'aportació literària més recent sobre aquest episodi, *Victus*, i el seu gran ressò mediàtic, ha eclipsat en certa manera altres obres anteriors que també es van proposar servir als lectors la seva versió literària d'aquests dramàtics fets. Seguint l'ordre cronològic d'aquestes aportacions més recents, en aquesta primera part de l'article parlarem de *1714*, d'Alfred Bosch i d'*Un cadàver exquisit*, de Jordi Mata. A la segona part, comentarem *Lliures o morts*, de Jaume Clotet i David de Montserrat i l'esmentada *Victus*, d'Albert Sánchez Piñol

La trilogia d'Alfred Bosch

El primer autor que en aquests darrers anys, ja encetat el segle XXI, s'ha enfrontat literàriament a la Guerra de Successió i a la desfeta catalana de l'11 de setembre de 1714 ha estat Alfred Bosch. I ho va fer a partir d'un encàrrec de l'editorial Columna que es va concretar en una trilogia que, sota el títol genèric de 1714 inclou els volums *Set de Rei* (2001), *Sota la pell del diable* (2002) i *Toc de vespres* (2002), tots ells publicats per aquesta editorial.

Alfred Bosch (Barcelona, 1961) és escriptor, professor d'Història a la Universitat Pompeu Fabra i actualment diputat per Esquerra Republicana al Congrés de Madrid. Com a narrador, té al seu darrere una prolífica i premiada carrera literària, que inclou des de treballs i assaigs sobre diverses àrees en conflicte del planeta, amb especial dedicació a l'Àfrica subsahariana, com per exemple *Nelson Mandela, l'últim home-déu* (1995) o *La via africana* (1998, premi Joan Fuster d'assaig 1996) fins a nombrosos títols de narrativa de ficció. En aquest apartat, són destacables *Herois d'Azània* (1996, premi Documenta 1995), *Àlia la Sublim* (2000), *L'Avi, confessions íntimes de Francesc Macià* (2000, premi Nèstor Luján), *L'Atles furtiu* (1998, premi Sant Jordi 1997), *Les Set Aromes del Món* (2004, premi Ramon Llull) i *Inquisitio* (2006, premi Prudenci Bertrana). En general, les novel·les d'Alfred Bosch parteixen d'una documentada ambientació històrica per desenvolupar trames on la intriga i l'aventura són els components essencials. Darrerament l'autor ha retornat als textos d'assaig, però ara centrats en la realitat política europea i catalana amb títols com *Europa sense embuts* (2002) i *Catalans* (2006).

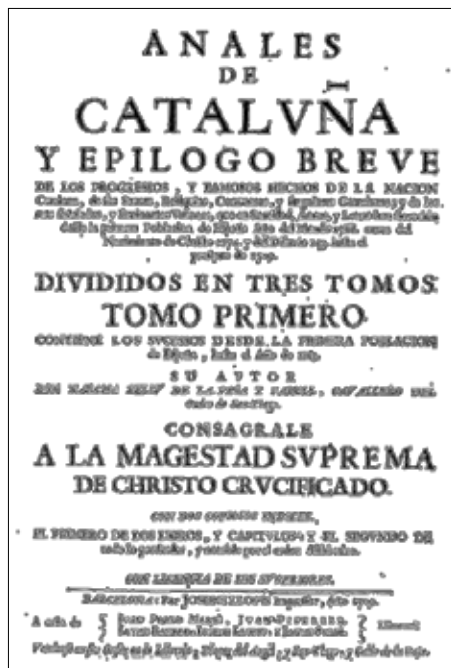
Alfred Bosch

Estem davant d'un autor, doncs, que dotat d'una sòlida formació històrica i d'una gran ambició literària difícilment podia sostreure's a l'encàrrec de donar la seva versió narrativa de la gran epopeia de la resistència catalana de 1714. El conjunt dels tres volums esmentats, que sumen més de vuit-centes pàgines, constitueixen una interessant aproximació a les causes històriques que van dur a la Guerra de Successió, al seu desenvolupament al llarg dels anys i al seu trist final amb la derrota i claudicació de Barcelona davant de les tropes filipistes després de més de tretze mesos de setge.

Un punt de vista anglès

Per fer-nos arribar tot aquest conjunt de fets, Bosch tria un peculiar personatge que ens acompanyarà al llarg de tota la història i que serà el narrador i protagonista principal. Es tracta de John Sinclair, fill natural del duc de Marlborough i d'una cortesana, un aventurer anglès que rep l'encàrrec de convèncer els nobles catalans d'abraçar la causa austriacista fins a les darreres conseqüències. El personatge, però, que en un principi se'ns mostra frívol i distant respecte de la sort dels catalans, a mesura que avança la guerra i, sobretot, a partir del trencament dels pactes d'ajuda als catalans per part dels seus compatriotes anglesos i de l'inici del cruel setge de Barcelona, es va convertint en un més dels catalans que defensa aferrissadament un territori i les seves llibertats.

Si en el primer llibre, *Set de Rei*, l'autor dóna molt relleu a algunes figures històriques —Lluís XIV, l'arxiduc Carles d'Àustria, Felip

V, el diplomàtic britànic Mitford Crowe i diversos membres de la noblesa austriacista barcelonina, especialment Narcís Feliu de la Peña i Pau Ignasi Dalmases— i als interessos polítics de les diverses potències europees en conflicte, en el segon volum, *Sota la pell del diable*, pren molt protagonisme la trama amorosa de la narració, centrada en la tortuosa relació entre John Sinclair i Marianna, una noia negra que fa de criada a casa dels Dalmases, i que més endavant sabrem que és filla il·legítima de l'esposa de Pau Ignasi Dalmases, Marta Vilana. També són elements molt destacats del volum la trama religiosa, ja que estem en un moment històric en què sorgeixen multitud de manifestacions de tipus messiànic, i el posicionament de diversos personatges i d'alguns països respecte de l'esclavisme. El tercer volum, *Toc de vespres*, se centra en el setge de Barcelona i és el que presenta un alè èpic més sostingut, especialment en l'acurada descripció de la confusió en l'organització de la defensa i de les mancances de tot tipus que van desembocar en una resistència heroica per part de tota la població de Barcelona.

L'estil d'Alfred Bosch és planer i l'ús abundant del diàleg fa que els tres volums siguin de fàcil i amena lectura. Tot i que no n'abusa, l'autor també acoloreix el seu relat amb tocs d'humor, per exemple quan pren protagonisme

Anales de Cataluña, de Narcís Feliu de la Peña

el frare Ribera o, cap al final de l'últim llibre, en la caracterització del personatge de Joan el Borni, el nou criat de Sinclair. Pel que fa als personatges històrics, Bosch enceta amb la seva trilogia el qüestionament del paper heroic que la tradició romàntica havia atribuït al conseller en cap Rafael Casanova, de la mateixa manera que comença una vindicació de l'enteresa i responsabilitat del mariscal i cap de la defensa de Barcelona Antoni de Villarroel.

Segons informava la revista *Presència* (21-7-2013), la productora audiovisual Prodigius Cinema ha presentat a TV3 el projecte d'adaptar la trilogia d'Alfred Bosch al format de ficció televisiva. Si la iniciativa va endavant, perquè encara falta una part de la inversió necessària, formaria part de la programació especial de l'any vinent coincidint amb el tricentenari dels fets de l'11 de setembre de 1714. La productora, que va comprar els drets audiovisuals de la novel·la el 2005, tenia la idea de traslladar-la al cinema, però de moment no s'ha trobat el finançament adequat. A TV3, que ja ha donat el vistiplau definitiu, *1714, el preu de la llibertat*, serà una minisèrie de dos episodis de 90 minuts cadascun.

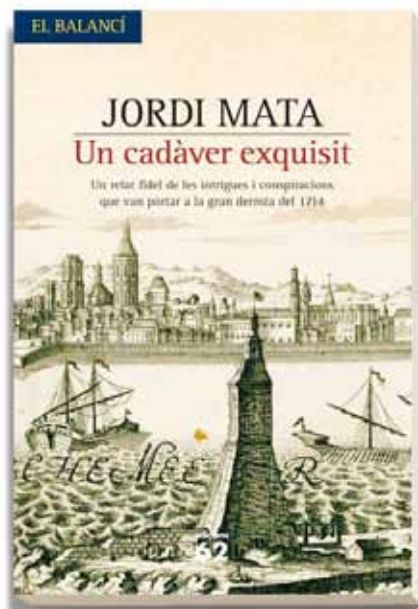

Jordi Mata

L'aportació de Jordi Mata

Sis anys després de l'últim volum publicat per Alfred Bosch, sortia a la llum la novel·la de Jordi Mata *Un cadàver exquisit* (Edicions 62, 2008), narració en la qual l'autor ens presenta un complet panorama de la situació política d'Espanya a partir de la mort sense descendència de Carles II.

Jordi Mata (Barcelona, 1966) és llicenciat en Història Contemporània i compagina la seva tasca d'escriptor amb la de funcionari especialitzat en protocol de la Generalitat de Catalunya. És autor d'un bon nombre de novel·les i ha col·laborat assíduament a les revistes *El Triangle* i *Sàpiens* amb articles de divulgació històrica. Pel que fa a la narrativa, destaquen les obres *L'espòs infernal* (1990), *Amors maleïts* (1992), *El comprador* (1994), *El capvespre de l'heroi* (1995), *Reines i peons* (Premi Ciutat d'Alzira, 1995), *El misteri de Berlín* (Premi Sant Jordi 1996), *La compassió del dimoni* (Premi Joanot Martorell, 1998), *La segona mort de Shakespeare* (Premi Néstor Luján 1999), *Una altra guerra per a Ney* (2002) i *En algun punt de les muntanyes d'Ararat* (2004). Tot i ser un

autor no gaire conegut, Jordi Mata va ser objecte d'una certa polèmica en els cercles literaris catalans quan va obtenir el premi Sant Jordi de novel·la. Només pel fet de ser un autor jove —en aquell moment tenia 30 anys— Xavier Bru de Sala va escriure un dur article contra la seva obra, tot i reconeixent que no l'havia llegida, però al·legant el suposat desprestigi que requeia sobre el premi quan es concedia a autors novells i sense una trajectòria de qualitat acreditada. La resposta de l'autor va ser la seva següent novel·la, *La compassió del dimoni*, on fa una sagnant crítica d'un personatge important de la cultura catalana que molts lectors van identificar amb el mateix Xavier Bru de Sala.

Com Alfred Bosch, doncs, de qui només el separa cinc anys i amb qui comparteix la circumstància d'haver guanyat el premi Sant Jordi i el Néstor Luján de novel·la històrica, Jordi Mata parteix també d'una bona formació acadèmica que porta la seva

vocació d'escriptor a enfrontar-se literàriament a un dels episodis més emblemàtics de la història de Catalunya. En aquest cas, però, l'escriptor renuncia a novel·lar els aspectes més èpics i heroics d'aquest moment històric —i, en certa manera, la novel·la se'n ressent— i se centra en les disputes dinàstiques i en les ambicions polítiques que es donen a l'Europa de finals del segle XVII i principis del XVIII. L'autor ens planteja, amb una gran precisió i amb un ús encertat de la documentació històrica, el trasbals que va suposar, en l'equilibri entre els diversos imperis del moment, la decisió de Lluís XIV de França de situar el seu nét Felip, duc d'Anjou, com a nou rei de l'Imperi espanyol. El "cadàver exquisit" del qual parla el títol és el de Carles II, però també el d'un imperi que, tot i que comença a fer aigües per tot arreu, encara és ambicionat per la majoria de les potències europees.

Paral·lelament a la trama més política, i que protagonitza en la primera part de la novel·la un agonitzant Carles II i més endavant un jove Felip V, ja entronitzat rei però més preocupat per caçar i per la freqüència de les relacions sexuals amb la seva esposa que no pels afers d'estat, Jordi Mata ens fa un viu

www.electracaldense.com

Pl. Catalunya, 6
08140 Caldes de Montbui
Tels: 938 650 133
938 650 585
900 181 776

Felip V

retrat de la Barcelona de l'època. Retrobarem personatges històrics reals que ja van ser protagonistes a la trilogia d'Alfred Bosch —com Mitford Crowe o Narcís Feliu de la Penya i Pau Ignasi Dalmases, aquests dos últims fundadors de l'Acadèmia dels Desconfiats i destacats promotors del partit austriacista— als quals hi afegirà el personatge de ficció Gaietà Betoret, fill d'un ric comerciant d'aiguardent de Reus que entrarà en contacte amb aquest nucli il·lustrat i el qual n'acabarà sent, al final de la novel·la i quan la guerra ja ha començat, un dels principals confidents i informadors. A més, a través de les relacions d'Ettienne, fill d'un matrimoni d'hugonots que serveixen a casa d'en Gaietà, amb Olga Serrallach, la filla del corder on ell fa d'aprenent, l'autor ens presenta una interessant descripció de la vida quotidiana de la Barcelona de l'època, especialment de la intolerància religiosa i dels conflictes que originava la presència constant de soldats en territori català. Pot ser la part més forçada de la novel·la que ens ocupa és la relació entre Jesús Arguimbau, empordanès que per diversos atzars es troba servint a la cort, i el rei Felip V, el qual el confon amb Jesucrist i li demana sovint consell. Sembla demostrat històricament que Felip V era una persona força desequilibrada (al final de la seva vida es va deixar créixer enormement les ungles i sovint dormia en un taüt), però

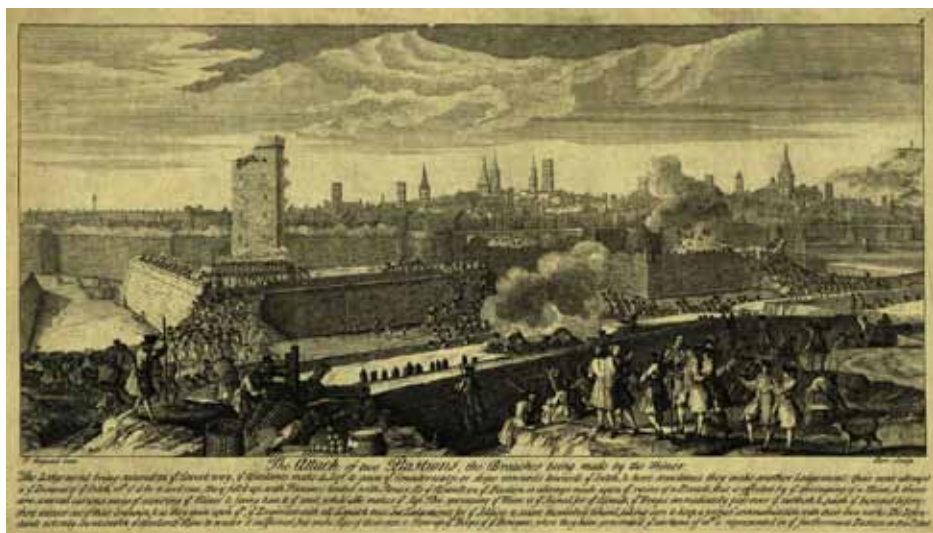
els diàlegs que presenta l'autor entre aquests dos personatges no són gaire creïbles. També, com dèiem més amunt, el fet que la novel·la de Jordi Mata no descriu cap escena bèl·lica i que l'acció no inclogui ni el setge ni la resistència de Barcelona fan que la narració no tingui la dimensió èpica que sol esperar el lector d'aquest tipus de novel·la i que els personatges no es vegin en la necessitat d'encarar-se a situacions límit que els hauria fet literàriament molt més atractius.

Un cadàver exquisit és, però, una obra que aporta al lector una gran quantitat d'informació històrica, servida amb una estructura ambiciosa i una llengua literària força treballada, per tal que aquest tingui tots els elements de judici necessaris per entendre el que ja queda fora de la novel·la: els motius del decantament de les classes dirigents catalanes i dels sectors més populars per la causa austriacista. Un fet que portarà durant uns anys

Lluís IV, el Rei Sol

Catalunya a ser una peça més en el tauler del joc del poder entre les potències europees i, al final la Guerra de Successió, conduirà el país a l'episodi més sagnant de la seva història: el llarg setge d'una Barcelona abandonada per tothom i la posterior caiguda de la ciutat, després d'una heroica resistència, l'11 de setembre de 1714.

Setge de Barcelona